

**ადიარება და პასუხისმგებლობა გერმანულ
იდეალიზმში**

ა. ადიარებისა და პასუხისმგებლობის ცნებები

ფილოსოფიურ დისკურსში ადიარება დიდი ხნის განმავლობაში გაგებულ და თემატიზებული იყო როგორც თანხმობის თეორიული აქტი. ეპისტემური სუბიექტი წარმოდგენის მეშვეობით მიმართებაში შედის საგანთან და მოითხოვს, რომ მისი მსჯელობა ამ საგნის შესახებ ვარგისად, ე. ი. ჭეშმარიტად, იქნეს ადიარებული. ფრეგე და ჰუსერლიც კი ამ ტერმინს შემეცნების თეორიული და ჭეშმარიტების თეორიული მნიშვნელობით იყენებენ. მაგრამ საქმე ის არის, რომ ჯერ კიდევ ფიხტესთან იკვეთება ადიარების ცნების პრაქტიკული განზომილებები, რომლებსაც შემდგომში სულ უფრო ინტენსიურად იკვლევენ. ლაპარაკია იმის შესახებ, რომ ფიხტემ ერთმანეთთან დააკავშირა კონტრაქტუალისტული იდეები და ინტერპერსონული თუ ინტერსუბიექტური აზროვნება, რამაც ადიარების ცნების პრაქტიკულ განზომილებებამდე მიგვიყვანა. ამიერიდან იგი სოციალურ-ფილოსოფიურ ტერმინად განიხილება, რომელიც აქტორებს (ისეთი კრებითი პერსონების ჩათვლით როგორცაა ჯგუფები ან სახელმწიფოები) შორის სტრუქტურულ მიმართებას გამოხატავს. ყოველდღიურ სიტყვახმარებაშიც ვლადპარაკობთ იმის შესახებ, რომ მავანი ადიარებას იმსახურებს ან ერთმა სახელმწიფომ მეორე არ ადიარაო. ადიარების ამგვარი მნიშვნელობის ველში განიხილება პიროვნების არსებობაც ამა თუ იმ სოციალურ სტრუქტურაში. ყველას უნდა, რომ ადიარებული იყოს - ანგარიშს უწევდნენ თუ პატივს სცემდნენ - ოჯახში, საზოგადოებასა თუ სახელმწიფოში.

რაც შეეხება პასუხისმგებლობის ცნებას, გერმანული იდეალიზმიდან მოკიდებული ფილოსოფიურ დისკურსში ამ ცნებამ სულ სხვა მიმართულებით განიცადა ცვალებადობა. კანტის აზროვნებაში მას მორალური მნიშვნელობა მიენიჭა; რაც იმას ნიშნავს, რომ მოქმედი პერსონის სხვადასხვა მოქმედება ნორმებს ექვემდებარება, რომელთა შესრულება მას ვეალება.

ამის მეშვეობით მისი მოქმედებები დროში სტაბილურობას იძენს. მოქმედ სუბიექტს სასჯელი დაედება ან კომპენსაცია დაეკისრება განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, თუ იგი ნორმების შესაბამისად არ იმოქმედებს. ისე რომ, პასუხისმგებლობის ცნებაში პასუხიც შედის; ეს იმას ნიშნავს, რომ მან პასუხი უნდა გასცეს მის მიმართ წაყენებულ პრეტენზიას თუ საყვედურს. აქედან გამოსტყვივის ამ სიტყვის ძირეული იურიდიული მნიშვნელობა: მსჯავრდებულმა სასამართლოს წინაშე უნდა გაამართლოს თავისი მოქმედება. ამასთანავე საქმე ეხება ლათინური *respondere*-ს თარგმნას რომაული სამართლებრივი ტერმინოლოგიის კონტექსტში; ეს ტერმინი გვხვდება არა მარტო გერმანულში, არამედ ინგლისურსა და სხვა თანამედროვე ენებშიც. ბოლო ხანს, განსაკუთრებით, ბრანდომის ინფერენციალიზმში ამ ტერმინმა ტრანსფორმაცია განიცადა და თეორიული დისკურსის ნაწილად იქცა. მტკიცებულებათა მოთხოვნისა და მათი წარმოდგენის თამაშში ეპისტემურმა სუბიექტმა კრიტიკულ დაკითხვებზე პასუხები უნდა გასცეს; ეს იმას ნიშნავს, რომ მან უნდა დაასაბუთოს ის, რომ მის მიერ წარმოდგენილი, მაგრამ სხვების მიერ საეჭვოდ გახდილი მტკიცებულებები საფუძვლიანია და ეჭვშეუვალი.

ბ. თანამედროვე კვლევის მდგომარეობა

ა) თეორიის ისტორიულად აღიარების ინტერსუბიექტივისტური ცნების ამოსავალ პუნქტს ფიხტეს ფილოსოფია წარმოადგენს. ფიხტეს მიხედვით აღიარება თვითშეზღუდვის ორმხრივი აქტია. ამ დროს ხდება სხვისთვის თავისუფლების უზრუნველყოფა და იმის გამოქვდავება, რომ იგი აუცილებელია, რათა ორ თვითცნობიერ პერსონას შორის თავისუფლების მიმართება იყოს. ფიხტემ ეს მიმართება მე-ს შესახებ თავისი სწავლების ინტერპერსონული მოდიფიკაციის შედეგად მოიპოვა, რა დროსაც ცენტრალურია მე-ს თავის თავთან წმინდა თვითმიმართების იდეა. კანტის მორალური კანონით შთაგონებული ფიხტე სამართლებრივი კანონის ცნებას აყალიბებს, რომლის თანახმადაც სამართალი გაგებულია როგორც ორ პერსონას შორის მიმართება. როგორც ერთი, ისე მეორე იმგვარად ზღუდავს თავიანთ გარეგან თავისუფლებას ანუ მოქმედების თავისუფლებას, რომ ერთის თვითნებობა მეორისას ემთხვევა საყოველთაო კანონის თანახმად. ამ ჩანაფიქრის განხორციელების მიზნით ფიხტემ აღიარების ცნება

ბუნებითი სამართლის შეხედულებათა მიხედვით დაამუშავა. ფიხტეს მიანჩია, რომ აღიარება იმ სამართლებრივი ურთიერთობის ტოლფასია, რომელიც ერთგულებასა და რწმენას ემყარება, რაც ჩვენი თავისუფლებების აბსოლუტურსა და მაქსიმალურ გარანტს წარმოადგენს. კანტისგან განსხვავებით ფიხტემ პიროვნებებს შორის ურთიერთობა *bona fides*-ზე დააფუძნა, რითაც ისეთი სამართლებრივი ურთიერთობა შემოგვთავაზა, რომელიც თავისუფალია ორმხრივი ლეგალური ძალადობის შესაძლებლობებისგან. წარმატებული ურთიერთაღიარება როგორც სამართლებრივი ურთიერთობა საფუძველმდებარე სამართლის სფეროში ვლინდება. ამ უკანასკნელს კი იგი მაიძულებელი სამართლის სფეროდან მიჯნავს. ამით საფუძველმდებარე სამართალი მორალურ თანაზიარობას ენათესავება; თუმცა ფიხტე სამართლის ამ სფეროს არ აიგივებს ეთიკურ-რელიგიურ სახელმწიფოსთან.

აღიარების ფიხტესუელმა ცნებამ შემდგომი განვითარება ჰეგელთან ჰპოვა. სულის თვითშემეცნების თეზა იმასაც გულისხმობს, რომ წარმატებული ინტერსუბიექტური მიმართება ურთიერთაღიარებაცაა. ჰეგელი ხაზს უსვამს აღიარებითი მიმართებების განვითარების ისტორიულ ხასიათს და საგულდაგულოდ მიჯნავს ერთმანეთისგან შესაძლო აღიარებათა მანიფესტაციის ფორმებს. ამას მოწმობს ბატონისა და მონის დიალექტიკა; ეს ცნობილი ჰეგელური ფიგურა ასიმეტრიული რჩება, მაგრამ შინაგანად მიისწრაფვის უფრო მაღალ ფორმაში თვითგადალახვისკენ; ამგვარი გადასვლა კი წარმატებული თანაზიარობის ჰორიზონტს ხსნის. აქედან გამომდინარე, ჰეგელი ყურადღებას ამახვილებს იმაზე, რომ აღიარება თავდაპირველად ხორცს ისხამს დასაბამიერი ბრძოლით, დამორჩილებით, ჩვეულებით, ანდა ნებელობით თუ ხელშეკრულების გზით. ჰეგელი, ფიხტესგან განსხვავებით, დაბეჯითებით მიუთითებს, რომ აღიარება არ შემოიფარგლება მარტო სამართლის სფეროთი, თვითნებური თავისუფლების/თავნებობის ურთიერთდათმობითა და ურთიერთშეხლდუნის იმ ფორმებით, რომელიც ამ სფეროსთვისაა დამახასიათებელი. იგი ვრცელდება მორალურობისა და ზნეობრიობის ისეთ ობიექტურ-სულიერ ურთიერთობებზე, როგორცაა ოჯახი, ამქრობები, რელიგიური კავშირები თუ სახელმწიფო.

ჰეგელის მემკვიდრეობაზე მარქსმა ახალი მიმართულება დააფუძნა. მან ბატონისა და მონის ასიმეტრიული მიმართება

იმ სოციალური მექანიზმების მეშვეობით დააკონკრეტა, რომლებიც გაბატონებულია ეკონომიკურად ინტერპრეტირებულ სამოქალაქო საზოგადოებაში. სამოქალაქო მეურნეობრიობის საბაზრო და შრომით ურთიერთობებში არათანასწორუფლებიანი აქტორები იმგვარად უპირისპირდებიან ერთმანეთს, რომ შეუძლებელია მათ შორის ურთიერთადიარებითი ურთიერთობის ჩამოყალიბება. მარქსისთვის მნიშვნელოვანია აღიარების სიმეტრიული სტრუქტურა, რომელიც მომდინარეობს როგორც ფიზიკსგან, ისე ჰეგელისგანაც. იგი წარმოადგენს მისი იდეალის მასშტაბს. მარქსის იდეალი კი ისეთი საზოგადოებაა, რომელსაც ეკონომიკური ექსპლუატაციისა და სიდატაკისგან თავისუფალი ურთიერთადიარების საფუძველზე აღიარებენ. ამავე დროს, მარქსი აღიარების წარმატებული კრიტიკოსიცაა. საქმე ისაა, რომ კლასობრივი ბრძოლის ეკონომიკური კანონზომიერებების (რაც განვითარების ფარული ძრავია) სახით აღიარების იდეა საზღვრებს აწყდება. ყველა მცდელობა აღიარებითი ურთიერთობების სამართლის, მორალისა თუ რელიგიის საფუძველზე დაფუძნებისა განწირულია დასაღუპად.

მარქსს საყვედურობენ იმის გამო, რომ აღიარების რადიკალური კრიტიკით მან სერიოზული თეორიული დეფიციტი გააჩინა. დღესდღეობით ამ საყვედურს ყველაზე აშკარად კრიტიკული თეორია - განსაკუთრებით კი ჰაბერმასი გამოთქვამს. მისი მტკიცებით, მარქსმა სოციალური დინამიკა ცალმხრივად გაიგო, რაკი იგი ინსტრუმენტულ ეკონომიკურ ურთიერთობებზე (საქონლის გაცვლა, ბაზარი, შრომის ანაზღაურება) დაიყვანა. ამით კი დამახინჯებულად განმარტა გაგებაზე ორიენტირებულ ინტერაქტიულ ურთიერთობათა მნიშვნელობა. ამიტომ ამ საკითხში ჰაბერმასის შეხედულებების ამოსავალი ჰეგელის იდეებია. იგი ერთმანეთისგან განასხვავებს შრომის (სისტემას) სფეროსა და ინტერაქციას (სიცოცხლის სამყარო) შორის; ერთში, ფაქტობრივად, ინსტრუმენტული გონება ბატონობს და, ამდენად, აქ აღიარების საკითხი არ დგას. რაც შეეხება მეორე სფეროს, აქ აღიარება წარმატებული კომუნიზაციის ფორმით გვეძლევა; ეს უკანასკნელი კი შესაძლებელია საერთო იყოს როგორც ენის შემაკავშირებელი ეფექტის, ისე მავალდებულებელი საფუძველების საერთო ხედვის მეშვეობით.

უკანასკნელ ხანს კრიტიკოსები აღნიშნავენ, რომ აღიარების ჰაბერმასისეული დისკუსიაც ცალმხრივია. მიაჩნიათ, რომ არ არის მართებული, როცა აღიარების პრობლემის განხილ-

ვისას ფოკუსირება ერთთავად კონსენსუსის გამომწვევ მოქმედებებზე ხდება. ამასთანავე, პრობლემურია შრომისა და ინტერაქციის ერთმანეთისგან მოწყვეტა. მაგ., ფრაზერის მიხედვით ეს პოზიცია სტიმულს აძლევს სოციალური ემანსიპაციის ნაჩქარევად გააზრებას, რა დროსაც მნიშვნელოვანი ეკონომიკური პრობლემები უფერულდება. ამ გზით აღიარება ისევ ცარიელ იდეოლოგიურ რუბრიკად იქცევა. ჰონეტი ფიქრობს, რომ როგორც ამგვარი ფატალური განვითარების თავიდან ასაცილებლად, ისე იმისთვის, რომ აღარ მოხდეს ეკონომიკური განთავისუფლების ძველ აზროვნებასთან მიბრუნება აუცილებელია, შრომა და ინტერაქცია ერთმანეთისგან მეტისმეტად მკაცრად აღარ გაემიჯნოს. შრომის სფეროშიც არსებობს იურიდიული, მორალური და ემოციური აღიარებითი ურთიერთობები. აუცილებელია მათი გაცნობიერება და იმ რესურსებად გადაქცევა, რომლებიც სისტემური ეკონომიკური ძალმომრეობისგან განთავისუფლების საშუალებას მოგვცემს. მეორეს მხრივ, ამგვარი შეხედულებების ახლებურად გააზრების მოდელად კვლავაც რჩება აღიარების ის კონცეპტები, რომლებიც ფიხტემ და ჰეგელმა ჩამოაყალიბეს.

როგორც ფიხტემ ისე ჰეგელმა აღიარების კონცეპტუალური სტრუქტურა პიროვნებებს შორის მიმართებად გაიაზრეს, რაც, ამავე დროს, სხვასთან მიმართებაც არის. აღიარება შესაძლებელია მხოლოდდამხოლოდ სუბიექტებს შორის. მაგრამ პრობლემურია შემდეგი საკითხი: თვითცნობიერება უსწრებს წინ აღიარებას თუ მისი კონსტიტუირება აღიარების პროცესში ხდება. ფიხტესა და ჰეგელის მიხედვით სხვასთან მიმართება ყოველთვის ორმხრივობის მიმართებაა. ყოველი პერსონა მიმართებაშია მეორე პერსონასთან. ამდენად, აღიარება არასოდეს არის ცალმხრივი; აღიარება ყოველთვის არის ურთიერთაღიარება. ის, თუ რას აღიარებენ ამ პროცესში პერსონები, დამოკიდებულია იმ როლებზე, რომლებსაც ისინი კონკრეტულ სფეროში ასრულებენ. ამ მოვლენის დედააზრი ისაა, რომ აღიარების საგანს არ წარმოადგენს ისტორიული ინდივიდი თავისი განსაკუთრებულობის სავსეობაში. პირიქით, აღიარების სტრუქტურა ყოველთვის გულისხმობს გაყოფილ თანაზიარობას: სხვაში ყოფნა მოასწავებს თავის თავთან ყოფნას. აღიარების აქტორები თუ ობიექტები შეიძლება იყვნენ ერთმანეთის მსგავსი ფსიქოტიპის პერსონათა ჯგუფები და კრებითი პირებიც. მეორეს მხრივ, აღიარება როგორც სიყვარული, პატი-

ვისცემა თუ ღირებულებითი შეფასება, პერსონის ტანთან დაკავშირებულ მახასიათებლებსაც მოიცავს. ფიხტე აღნიშნავს, რომ თვითცნობიერ პერსონებს შორის აღიარებითი ურთიერთობა ხანდახან ადამიანური სხეულის აღქმას ემყარება.

ბ) პასუხისმგებლობის შესახებ თანამედროვე დებატების თეორიული წყარო კანტის ფილოსოფიაა. მართალია, პასუხისმგებლობა ექსპლიციტურად თემატიზებულია, მაგრამ მის აზროვნებას განსაკუთრებული - როგორც ისტორიულად, ისე ფაქტობრივად - მნიშვნელობა ენიჭება პასუხისმგებლობის პრაქტიკული და მორალურფილოსოფიური მენტალური ფიგურის ჩამოყალიბების თვალსაზრისით. საქმე ის არის, რომ კანტს ადამიანი ესმის როგორც პერსონა (პირი), ე. ი. როგორც მორალური მოვალეობების მქონე სუბიექტი. მოვალეობები, რომლებზეც კანტი ლაპარაკობს, არ არის არც რომელიმე ისტორიულად არსებული კულტურის და არც მოცემული სოციალური პრაქტიკის ნორმები, არამედ ისინი გონებრივი სუბიექტურობის შინაგან სტრუქტურას განეკუთვნება; ამდენად, ყოველი გონებრივი სუბიექტი ყოველთვის და ყველგან ყოველი სხვა გონებრივი სუბიექტის მოვალეა. სუბიექტი ექვემდებარება მორალის მარადიულ კანონებს და იგი ერთი და იგივე რჩება ამ კანონების წინაშე; მართალია, ისტორიული განვითარების პროცესში იგი სხვადასხვა მოქმედებებს ახორციელებს, მაგრამ ცალკეულ მოქმედებათა სიმრავლეში არ ითქვიფება და არ არის ისე, რომ დღეს ერთი იყოს, ხვალ კი - სხვა. კანტის მიხედვით პასუხისმგებლობა ღვთის წინაშე პასუხისმგებლობა კი არ არის, არამედ ადამიანი თავის მოქმედებებზე პასუხისმგებელია სწორედ იმ მორალური კანონების შუქზე, რომლებიც ყველა ჩვენგანისთვის ერთი და იგივეა.

ამრიგად, კანტმა პასუხისმგებლობის ფენომენი, ერთის მხრივ, თავისუფლებასთან დააკავშირა, მეორეს მხრივ კი - სავალდებულო თანაზიარობის მორალურ მოვალეობებთან. პასუხისმგებლობა წანამძღვრად გულისხმობს უპირობო თავისუფლებას. ადამიანის მოქმედებები არ არის დამოკიდებული მარტო ისეთ ცხოვრებისეულ დეტერმინაციებზე, როგორცაა სოციალიზაცია, აღზრდა, გამოცდილება და ა. შ. გონებით დაჯილდოებული ყველა სუბიექტის ინდივიდუალური ცხოვრებისეული მოვლენების მიღმა მოქმედებს ადამიანური ნება; მაგრამ ნებისმაგვარი მოქმედება განპირობებულია თავისუფლების ტრანსცენდენტალური იდეით. თუ ნების თავისუფლებას

ამგვარად გავიგებთ, მაშინ ის სხვა არაფერია თუ არა გონების პრაქტიკული უნარის ამოძრავება. თავისუფლება კი - ამ შემთხვევაში - წმინდა გონების პრაქტიკული თვითგანსახლდრეულობაა. გონება ნებას აკისრებს, რომ მან შეასრულოს მორალის კანონები. პასუხისმგებლობის მქონე არის ყველა ის პირი, რომელიც ემორჩილება თავისი გონების მორალურ მიზანს. კანტი ამტკიცებს, რომ ყველა ადამიანში ერთი და იგივე გონება მოქმედებს. პასუხისმგებლობის კონცეპტუალურ სტრუქტურას უამრავი შეხების წერტილი აქვს აღიარების კონცეპტთან. ყოველ შემთხვევაში საქმე ეხება თავისუფლების გამოვლენის ფორმას; მაგრამ ეს არ არის ცალკეულის თავისუფლება, არამედ გონებრივი სუბიექტების თანაზიარი თავისუფლებაა.

აქედან მოკიდებული ფილოსოფიურ დისკუსიაში ინტენსიურად ირჩევა პასუხისმგებლობის პრობლემა და ის, თუ რომელია მისი გამოყენების შესაძლო სფერო. ამიტომ ერთმანეთისაგან განასხვავებენ პასუხისმგებლობას რაღაცისთვის და პასუხისმგებლობას რაღაცის წინაშე. ერთ შემთხვევაში იგულისხმება ის, რაზეც პასუხს აგებს მოქმედი სუბიექტი; კანტისთვის ეს არის მორალური აკრძალვის ან ნებართვის შესრულება თუ არშესრულება. მეორე შემთხვევაში იგულისხმება ის ინსტანცია, რომლის წინაშეც ადამიანმა თავი უნდა იმართლოს; მორალური სამართლებრივი ნორმების დარღვევის თვალსაზრისით სახელმწიფოს სოციალურ კავშირში ამგვარი ინსტანცია შესაძლოა ჩვეულებრივი სასამართლო იყოს. მოგვიანებით ნიცშე სწორედაც კანტის საპირისპიროდ ამტკიცებდა, რომ არც ჩვენზე მზრუნველი ღმერთი არსებობს და არც მორალური კანონი, რომელიც ადამიანის მოქმედებას წარმართავდაო. აქედან ნიცშე ასკვნის: ადამიანი ყოველი ცოცხალი არსებისთვის არის პასუხისმგებელი, მეტაფიზიკური დარწმუნებულობა იმაში, რომ არსებობს უმაღლესი ინსტანცია, სხვა არაფერია თუ არა საკუთარ პასუხისმგებლობაზე უარის თქმაო. ისეთი ინსტანციის არარსებობიდან, რომლის წინაშეც ადამიანი არის პასუხისმგებელი, ჩნდება შეხედულება იმის თაობაზე, რომ იგი პასუხისმგებელია საკუთარი თავის წინაშე. ამრიგად, პასუხისმგებლობა არის თვითპასუხისმგებლობა ანდა პასუხისმგებლობა საკუთარი თავის წინაშე.

ამ აზრით სარტრის ექსისტენციალისტურ კონცეფციაში ხდება თავისუფლებასა და პასუხისმგებლობას შორის მიმარ-

თების რადიკალიზება. ადამიანი დაწყველილია თავისუფლებით; ეს იმას ნიშნავს, რომ ე. წ. ონტოლოგიური გაურკვევლობა განსაზღვრავს ჩვენს პასუხისმგებლობას ჩვენსავე არსებობაზე. აბსოლუტური პასუხისმგებლობის აღება თავის თავზე ტოტალური თავისუფლების შედეგია. დაბოლოს, ჰაიდეგერსაც გარკვეულწილად პასუხისმგებლობა ესმის, როგორც თვითპასუხისმგებლობა/პასუხისმგებლობა თავის თავის წინაშე, როგორც პერსონის არსება, ანდა როგორც მისი პერსონულობა. ეს იმას ნიშნავს, რომ ადამიანი არის გონებრივი არსება, რომელსაც შეუძლია პასუხისმგებლობის თავის თავზე აღება. თავისი თავის წინაშე პასუხისმგებლობა ქმნის მის არსებას. ამდენად, ადამიანის საკუთრივი ყოფნა, მისი ადამიანურობა სწორედ მის პერსონად არსებობაშია. ადამიანი თავისუფალი (პრაქტიკულად) შეიძლება იყოს მხოლოდდამხოლოდ როგორც პერსონა. მაგრამ პრაქტიკული თავისუფლება, კანტის განმარტებით, ნიშნავს იმას, რომ ადამიანი, მისი წმინდა ნება თვითონ არის კანონმდებელი და, ამდენად - ავტონომიური. აქედან გამომდინარე, ჰაიდეგერს პრაქტიკული თავისუფლება, როგორც ავტონომიურობა, თავისი თავის წინაშე პასუხისმგებლობად ესმის. სწორედ ეს არის „ადამიანური პერსონის პერსონულობის არსება, მისი საკუთრივი არსება, ადამიანური ადამიანი.“

RECOGNITION AND RESPONSIBILITY IN GERMAN IDEALISM

Summary

The article deals with understanding of two concepts envisaging the level of modern scientific research. They are concepts of recognition and responsibility.

Recognition in the philosophical discourse has been understood as an agreement of theoretical act. Epistemic subject relates to the object with the help of imagination and demands that his discussion about this subject should be declared as the truth.

The concept of responsibility from German Idealism has undergone changes in philosophical discourse in different directions. It had a moral meaning in Kant's thinking. With its help his actions gain stability in time. Acting subject will be imposed penalty or compensation. Especially in those cases if he won't act according to norms. So, the response is in the concept of responsibility. It means that he should respond the charge against the claim or reprimand. The basic juridical meaning of this word is seen in it.

Nowadays on the modern stage of researching a problem, Kant's philosophy is considered to be the starting point of inter subjective concept in historical recognition of theory according to which recognition is a two sided act of self limitation but the theoretical source of modern debates of responsibility is Kant's philosophy. The problem of responsibility is intensively distinguished in philosophical discourse and the sphere of usage. That's why we have responsibility for something and responsibility before something.